

УДК 81'255.4 [811.112 + 811.161.2]

**ЕМОТИВНА ЛЕКСИКА ІСТОРІЙ
КАТІ ПЕТРОВСЬКОЇ «VIELLEICHT ESTER»
В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

Н.В. Романова, докт. філол. наук (Херсон)

У статті розглянуто особливості українського перекладу німецькомовної емотивної лексики – носія людських емоцій. Визначено, що культурні відмінності німецької і української мов зумовлюють використання при трансляції емотивної лексики з німецької мови на українську мову двох різновидів прийомів: теоретично можливих і прийомів, що виходять за межі теоретично можливих. Теоретично можливі прийоми охоплюють регулярні (словникові) відповідники й нерегулярні (контекстуальні та поняттєві заміни), прийоми, що виходять за межі теоретично можливих, зводяться до нівелювання емотивного контексту або емотивного значення лексеми в лінгвістичному контексті, ігнорування графічного виділення емотивної лексики, а також поєднання граматичних (зміна порядку частин речення) і лексичних (додавання соматизмів) трансформацій, антонімічного перекладу з додаванням модальних дієслів або лексико-семантичних замінів.

Ключові слова: емотивна лексика, емоції, переклад, прийом.

Романова Н.В. Эмотивная лексика историй Кати Петровской «Vielleicht Ester» в украинском переводе. В статье рассмотрены особенности украинского перевода немецкоязычной эмотивной лексики – носителя человеческих эмоций. Определено, что культурные отличия немецкого и украинского языков делают необходимым использование при трансляции эмотивной лексики с немецкого языка на украинский язык двух разновидностей приёмов: теоретически возможных и приёмов, что выходят за рамки теоретически возможных. Теоретически возможные приёмы охватывают регулярные (словарные) соответствия и нерегулярные (контекстуальные и понятийные замены), приёмы, что выходят за рамки теоретически возможных, апеллируют к нивелированию эмотивного контекста или эмотивного значения лексем в лингвистическом контексте, игнорированию графического выделения эмотивной лексики, а также к объединению грамматических (изменение порядка частей предложения) и лексических (добавление соматизмов) трансформаций, антонимического перевода с добавлением модальных глаголов или лексико-семантических замен.

Ключевые слова: перевод, приём, эмотивная лексика, эмоции.

Romanova N.V. Emotive lexical items in the novel «Vielleicht Ester» by Katya Petrovskaya in Ukrainian translation. The article discusses the Ukrainian translation features of the German emotive lexical items – the carrier of human emotions. It was determined that some cultural differences of the German and Ukrainian languages lead to the use of two kinds of techniques while transferring emotive lexical items from German into Ukrainian: theoretically possible ones and techniques, going beyond the theoretically possible. Theoretically possible techniques cover regular (dictionary) equivalents and irregular (contextual and semantic changes) variants; techniques, that go beyond the theoretically possible, are reduced to leveling the emotional context or emotional value of a lexical item in the linguistic context, ignoring the graphic emphasis on emotive lexical items, and also the combination of grammar (changing the order of sentence parts) and lexical (adding somatisms) transformation, antonymous translation with adding modal verbs or lexical-semantic replacements.

Key words: emotive lexical items, emotions, translation, technique.

1. Вступ

Емотивна лексика перебуває у колі наукових інтересів відносно недавно, оскільки уявлення дослідників про емоції є неоднозначними. Зокрема, філософи XVII–XIX століть розуміли емоції як термін на позначення внутрішніх переживань душі, станів думаючого тіла, станів страждання, специфічних чуттєвих станів – пристрастей і афектів, утілення духу, пристрастей і страждань у діяльності людини, яка енергійно прагне до свого предмета [2, с. 24–32]. Психологи запозичили термін «емоції» у філософів і розглядають феномен як психічні стани й процеси, а також властивості людини [8, с. 52], «загальний стан тіла і психіки» [1, с. 59], «психічне відображення у формі пристрасного переживання життєвого змісту явищ та ситуацій» [2, с. 241]. У лінгвістів емоції постають у вигляді системи дій: 1) висувати; відсувати, віддаляти; 2) зривати, скопувати; 3) зворушити до глибин [5, с. 222], (аксіологічних) процесів: переживання «людиною свого ставлення до дійсності, до особистого й навколишнього життя; душевне переживання, почуття людини, почування, пристрасті, пасії, переживання» [6, с. 645], психологічного терміна [11, с. 222], абстрактної предметності «Gefühlsregung, Gemütsbewegung, Erregung» [14, с. 297].

Ідея про диференціацію емотивної лексики бере свій початок у надрах психології. Виокремлюють три різновиди елементів: афективи, конотативи й експресиви. Афективи відображають емоції, не називаючи їх, конотативи містять у семантичній структурі емотивно-забарвлену сему або семему емотивно-суб'єктивної оцінки, експресиви емоційно підсилюють певну ознаку об'єкта, його образність, цінність [12, с. 25]. Широке вживання емотивної лексики в художніх творах, складність її перекладу через асиметрію культур, поодинокі публікації перекладознавчого характеру зумовлюють актуальність пропонованої студії.

Мета статті – окреслити прийоми перекладу емотивної лексики історії Каті Петровської «Vielleicht Ester» для україномовної аудиторії.

Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань: 1) висвітлити соціально-літературний портрет Каті Петровської; 2) розкрити сутність емотивної лексики; 3) з'ясувати прийоми перекла-

ду емотивної лексики з німецької мови на українську мову.

Об'єктом дослідження є німецькомовна емотивна лексика, предметом – прийоми її перекладу українською мовою.

Матеріалом розвідки обрано книгу «нової зірки на німецькому літературному небосхилі» українського походження Каті Петровської «Vielleicht Ester» [10, с. 217], перекладену Юрком Прохаськом у 2015 році як «Мабуть Естер» за підтримки Гете-Інституту в Україні.

Застосовано низку лінгвістичних і власне перекладознавчих методів у тому числі контекстуальний аналіз для виокремлення емотивної лексики в художньому контексті, компонентний аналіз для визначення особливостей семантичної структури емотивної лексики, диференційний метод для відмежування емотивної лексики від інших прошарків слів, лінгвостилістичний аналіз для стилістичних характеристик досліджуваних одиниць, порівняльно-перекладознавчий аналіз для встановлення адекватності / еквівалентності відтворення емотивної лексики в цільовому тексті.

2. Емотивний лексикон

Каті Петровської та його переклад

У будь-якому художньому тексті виділяються два мовленнєвих прошарки: авторське слово й слово персонажа [4, с. 133, 149]. Звідси виходить, що емотивна лексика поділяється на два стилістичні різновиди: об'єктивну (дібрану автором) і суб'єктивну (дібрану персонажем). Ясна річ: перекладач повинен урахувати цю особливість і перекладати емотивну лексику кожної із мовленнєвих структур інакше [порівн.: 9, с. 19–39]. До прикладу, емотивна лексика в авторському мовленні відтворюється за допомогою регулярних відповідників:

Die polnische Tragödie schmerzte ihn, als dürfe er das Eigene nur im Schmerz der anderen erkennen, in einer Art Übersetzung. Den Gram zu hegen, den er in sich trug, wäre ihm unanständig vorgekommen [13, с. 93]. – Йому боліла польська трагедія, так ніби своє можна було розпізнати щойно в болю іншого, немов у перекладі. Плекати смуток, який він у собі носив, здавалось йому непорядним [7, с. 70], у персонажному мовленні емо-

тивна лексика транслюється нерегулярними відповідниками:

– *Sie ist dreckig, voller Läuse, sagt Stern. Ich möchte keinen Typhus.*

– *Sie ist nicht dreckig, entgegnet der Vorarbeiter.*

– **Doch, und wie!**

– *Sie wollen einfach nicht arbeiten.*

– **Doch, doch, ich will arbeiten. Aber ich will keinen Typhus.**

– *Alle tragen diese Schürzen. Niemand ist daran gestorben.*

– *Dreckig sind sie trotzdem.*

– *Wenn man arbeiten will, sind sie sauber genug.*

– *Und die Läuse, wollen die auch arbeiten?, fragt Stern, und der Vorarbeiter antwortet: Welche Läuse? Es gibt keine Läuse [13, с. 169].*

– Фартух брудний, аж кишить вошами. Ще тифу мені бракувало.

– Ніякий він не брудний, – заперече бригадир.

– **Ще й який!**

– Ви просто не хочете працювати.

– **Ні**, я хочу працювати. Але не хочу тифу.

– Всі носять ці фартухи. І ніхто ще від цього не вмер.

– Тим не менше, вони брудні.

– Достатньо чисті для того, хто хоче працювати.

– А воші, вони що, теж хочуть працювати? – питає Штерн, а бригадир відповідає: Які ще воші? Нема тут ніяких вошей [7, с. 128].

Коли автор відмовляється від явної присутності в творі, виклад передається іншій особі або вигаданому оповідачеві, як-от наприклад:

Es war eine entspannte, vegetative Gesellschaft ohne Scham, ich hatte ein bisschen Angst vor ihnen. Ich kannte ihre Gesetze nicht, ich wollte eine von ihnen sein, um mich auch in die Sonnenrichtung drehen zu können. Ohne zu blinzeln, schauten sie uns an, wir sahen viel zu städtisch aus, Anti-Datscha und fremd [13, с. 236]. – То було невимушене, вегетативне товариство без сорому, я їх трішечки боялася. Я не знала їхніх законів, хотіла бути однією з них, щоб так само обертатися за рухом сонця. Вони дивились на нас, витріщивши очі, ми були надто міські, анти-дачники й чужинці [7, с. 177].

Тут емотивна лексика перекладається двома способами: регулярними відповідниками *ohne*

Scham, hatte Angst та нерегулярними *blinzeln*. Формально маємо диференційований підхід до відтворення емотивної лексики. Однак традиції перекладу художньої літератури з німецької мови на українську загалом і емотивної лексики зокрема ще не зовсім склалися, тому нема потреби розмежовувати емотивну лексику на рівні мовленнєвих структур та вести пошуки вододілу між прийомами її перекладу, відповідно.

Виділяємо цілу гаму емоційних і психічних станів: страх *schrecklich, Angst, angst, Furcht, von Furcht ergriffen, von Angst geplagt*, захват *Begeisterung, begeistert sein*, огида *hässlich sein*, щастя *glücklich sein, Glück, der Glückliche sein, Was für ein Glück!*, радість *fröhlich, lustig, Freude, von Herzen lachen, frohes Herz*, страждання *leiden, qualvoll*, невинуватість *unschuldig sein, nicht schuld sein*, скорбота *weinen, beweinen, Trauer*, здивування *Überraschung, Bewunderung, Wunder, erstaunt sein, überrascht sein*, переляк *erschrocken sein*, жах *Schreck(en), Gram, Grauen, das schrecken, vor Schreck*, сором *Scham*, ненависть *hassen*, провина *schuldig sein, schuld sein*, побоювання *Befürchtung*, сум *Sehnsucht*, піднесення *Jubel, triumphierend, jubelnd*, шок *schockiert*, драгування *genervt sein*, сором'язливість *scheu sein*, схвильованість *aufgeregt sein*, тваринний страх *Urangst*, смертельний страх *zu Tode geängstigt sein*, нещастя *unglücklich, Unglück*, відраза *Abscheu*, невдоволення *unzufrieden sein*, гнів *böse sein, zornig*, агресія *aggressiv sein*, горе *Kummer*, інтерес *Interessante*.

У наведених прикладах не простежуються назви емоції презирства, що пояснюється загальнокультурним розвитком оповідача (див. далі п.п. 2.1). Доведено, що презирство є холодною емоцією, перенасиченою почуттям цінності й значущості власного «Я» порівняно з «Я» іншої людини [2, с. 126].

2.1. Соціально-літературний портрет Каті Петровської

Катя Петровська (1970), як уже зазначалось, не автентична носійка німецької культури, а іммігрантка з України. Засвоїла німецьку мову в дорослому віці (*Mit Ende zwanzig* – під тридцять).

З 1999 року працює журналісткою на російськомовних радіостанціях «Дейче Велле» і «Радіо Лібеті», з 2011 року веде шпальту в тижневи-

ку «Франкфуртер Альгемейне Зоннтагсцейтунг» [13, с. 2].

Любить подорожувати, захоплюється історією та іноземними мовами, цікавиться західною та світовою культурама.

Успішно дебютувала з книгою «Vielleicht Ester» в Австрії (2013) та Італії (2015). Про що свідчать національні літературні премії письменниці: премія Інгеборг Бахман та премія «Стрега Ейропео 2015». За словами українського перекладача Петра Рихла, в Каті Петровської не було конкурентів. Літературні достоїнства книги вбачають в естетичній якості тексту, новаторському характері жанру (документальний постмодерністський роман), поліфонії мов і діалектів (німецька мова, російська мова, англійська мова, французька мова, польська мова, латина, ідиш, західноукраїнський діалект), що взаємодіють і перегукуються, іронічних підтекстах, інтимній мозаїці доль далеких і близьких родичів, довірливому спілкуванні з читачем, спонуканні читача до співучасті в пошуках загублених витоків ідентичності авторки, звертанні до генетичної пам'яті радянського народу, символічно-елегійному забарвленні епілогу, свободі думки, об'єктивному історичному судженні [10, с. 217–224].

2.2. Особливості емотивної лексики

Емотивний словник емоційних станів, як видно з ілюстрацій п.п. 2.1, містить три повнозначні частини мови – прикметник, іменник і дієслово та одну неповнозначну – вигук. Переважає іменник, тобто внутрішній світ Каті Петровської є предметним. В організації предметів (понять) тексту є своєрідна логіка: Спочатку номінативи репрезентують негативний емоційний стан (страх), далі позитивний (подив, радість) з формами вияву (захват, щастя), потім форми вияву негативних емоційних станів (скорбота), за якими йде повтор позитивного (подив) і негативних (сором, відраза, горе) емоційних станів або форми їх вияву (жах, побоювання, сум, тваринний страх), завершує ієрархію позитивний емоційний стан (інтерес).

Зафіксовано й емоційні переживання а) негативні *leiden, schrecken, fürchten, befürchten, weinen, hassen, Angst haben, quälen, angst haben, unaufhörlich weinen*, б) позитивні *verwundern, vor Freude weinen, erstaunen, sich freuen, sich wundern, sich interessieren, lachen, lächeln, vor*

Glück weinen, keine Angst haben, jubeln, staunen, в) нейтральні *sich beunruhigen*; об'єкти (носії емоційного стану) *Elend, Unglück, Unglücklichste, Wunder, Ironie, Interessante, Quälende, witz, etwas Alarmierendes, Interesse, Erstaunlichste*; суб'єкти (носії емоційного стану) *Elende, Schuldigen* (мн.); характеристика предметів *hässlich, glücklich, unglücklich, fröhlich, lustig, nie fröhlich, scheust, elend, freudig, lächelnd, jubelnd, überraschend*; емотивно-оцінне ставлення до мовця *Ach du Elende!*, до предмету мовлення *Doch, doch, stückchen, Kein Wunder*; зміну емоційного стану *nervös werden, in Trauer verfallen*; назви емоцій *Schuld, Angst, angst, Trauer*; настрої *Lächeln, gute Laune*.

2.3. Способи відтворення німецькомовної емотивної лексики українською мовою

Історії Каті Петровської українською мовою переклав, як уже зазначалось, Юрко Прохасько. У його перекладі емотивна лексика відтворена різними способами:

1) еквівалентами

Man denke sofort an Bomben, sagte er, an Artillerie, an diesen schrecklichen, unbegreiflichen Krieg, und warum gerade Berlin so grüßen solle, diese schöne, friedliche, zerbombte Stadt [...] [13, с. 8]. – Перше, що спадає на думку – це бомби, сказав він, артилерія, ця **страшна**, незбагнена війна; і чому так має вітати саме Берлін, це ж гарне, мирне, розбомблене місто [...] [7, с. 7–8];

Ich war vor Überraschung verlegen beim Anblick dieses Mogendovids, der sorgfältig in Dunkelblau auf weißem Grund gemalt war, mit einer bunten Taube in der Mitte [13, с. 76]. – Я стетеріла **від несподіванки** на сам вид цього могодєвіда, старанно виведеного темно-синім на білому тлі, з барвистим голубом посередині [7, с. 58];

2) конверсивною заміною

а) неузгоджене означення – підмет

Rosa, damals war sechsenddreißig Jahre alt, hörte zwei Jahre lang nichts von ihrem Mann, sie war überzeugt davon, dass alle im Leiden vereint waren, und so stellte sie keine persönlichen Ansprüche an das Leben [13, с. 72]. – Роза, їй тоді було тридцять шість, два роки нічого не чула про свого чоловіка, вона була переконана, що всі об'єднало **страждання**, отож не висувала особистих претензій до життя [7, с. 56];

б) обставина способу дії – відмінковий додаток (знахідний відмінок)

Ich bekannte mich zum sowjetischen Imperium, im Bewusstsein seiner Errungenschaften, doch im Gleichschritt mit dem Leid, das wir anderen zugefügt hatten [13, с. 92]. – Я признавалася до Радянської імперії, свідомо її досягнень, та водночас і **страждань**, яких ми завдали іншим [7, с. 70];

3) нейтралізацією графемних засобів

[...], und heute höre ich in diesen Worten o du fröhliche, o du selige, wir bestimmten uns nicht mehr durch die lebenden und die toten Verwandten und ihre Orte, sondern durch unsere Sprachen [13, с. 78]. – [...], а я чула в цих словах: «**о радісна**, о благодатна», ми визначали себе вже не через живих і мертвих родичів та їх місця, а через наші мови [7, с. 60] (тут і далі шрифтові виділення – курсив – підкреслено нами. – Н. Р.); графічне виділення словосполучення чи речення (див. приклад далі) за допомогою шрифту не лише привертає увагу читача, але й підказує йому основну ідею думки, тобто максимально забезпечує комунікативний акт, розставляє логічні акценти мікротексту чи контексту [3, с. 111–112]; зауважимо, що виділені сполучення *o du fröhliche, o du selige* несуть крім основної інформації ще й додаткову: по-перше, вказується на емоційний стан мовця та його ставлення до російської мови як мови інтернаціональної, що поєднує радянський народ, як мови культурної, успадкованої цим народом, як мови поетичної, що містить у собі філософію серця поета, його мудрість та духовність, по-друге, характеризуються відносинами, що склалися між євреями й росіянами на теренах Радянського Союзу, по-третє, підкреслюється перманентність мовного зв'язку між поколіннями в часі й просторі, по-четверте, акцентується почуття ностальгії за «рідним оточенням», утраченим через кохання до німця і імміграцію до Німеччини;

4) стилістично забарвленими елементами

Stern lächelt [13, с. 166]. – Штерн **шкіриться** [7, с. 125];

In der Mitte ein unsicherer Mensch mit schwarzem, funkelndem Blick, der stockend spricht und der von allen, die darüber schreiben, als lächerlich und labil beschrieben wird, sein Gesichtsausdruck wechselt zwischen dumpfem

Brüten und schiefem, einfältigem Lächeln [13, с. 166]. – Посередині невпевнений чоловік з чорним, полум'яним поглядом, який говорить затинаючись, і всім, хто про це пише, здається **сміховинним** і лабільним, вираз його обличчя міниться між похмурою замисленістю і кривим, простацьким **вишкіром** [7, с. 126];

5) лексико-граматичними замінами

а) іменник – дієслово

Sie haben Glück, sagte Anna, dass Ihre Familie nicht direkt aus Warschau stammt. Glück? [13, с. 106]. – Вам пощастило, сказала Анна, що Ваша родина була не з самої Варшави. **Пощастило?** [7, с. 81];

б) іменник – вказівний займенник

Hätte Semjon seinen Verwandten freigesprochen, wäre er als Angehöriger eines mutmaßlichen Familienkomplotts für schuldig erklärt worden, hätte er ihn verurteilt, hätte man sagen können, Semjon selbst sei so tief in Schuld verstrickt, dass er seinen Verwandten geopfert habe, um damit die eigene Schuld zu tilgen [13, с. 145]. – Якби Семен виправдав свояка, його б звинуватили в участі у родинній змові, якби засудив – могли б сказати, Семен сам так глибоко замішаний у **цьому**, що ладен пожертвувати родичем, аби тільки загладити власну провину [7, с. 110];

в) прикметник – іменник

Wassiljew hingegen hatte seine harte Rolle aufgegeben und bekannte sich schuldig, auch Stern bekannte sich schuldig, denn er hatte geschossen, wenn auch nicht im Sinne der Anklage [13, с. 171]. – Васильєв, натомість, скинув свою роль непохитного й визнав свою **провину**, Штерн теж визнав свою **провину**, бо він стріляв, хай навіть не так, як стверджує звинувачення [7, с. 130];

г) прикметник – дієслово

Hätte Semjon seinen Verwandten freigesprochen, wäre er als Angehöriger eines mutmaßlichen Familienkomplotts für schuldig erklärt worden, hätte er ihn verurteilt, hätte man sagen können, Semjon selbst sei so tief in Schuld verstrickt, dass er seinen Verwandten geopfert habe, um damit die eigene Schuld zu tilgen [13, с. 145]. – Якби Семен виправдав свояка, його б **звинуватили** в участі у родинній змові, якби засудив – могли б сказати, Семен сам так глибоко замішаний у **цьому**, що ладен

пожертвувати родичем, аби тільки загладити власну провину [7, с. 110];

г) дієприкметник I, II – дієслово

*Siegreich spazierte sie im Männerumkleideraum auf dem langen Tisch herum wie auf einem Podium, mit Handtüchern um Brust und Hüften, bis sie plötzlich eins fallen lässt und man ihren angeklebten Penis sieht, ich **schokiert**, sie **triumphierend*** [13, с. 115–116]. – Зв'язно походжала вона в чоловічій роздягальні по довгому столу, як по подіуму, з обгорнутими довкола грудей і стегон рушниками, аж поки раптом не скинула один, і всі побачили її приклесний пеніс, я **шокована**, вона **тріумфує** [7, с. 87];

б) лексико-семантичними замінами

а) емотивне значення – оцінне значення *Niemand behielt damals ein solches Kind in der Familie, vielleicht war es sogar verboten, aber niemand im Haus hätte sich erlaubt, darüber zu tratschen, aus **Scheu und Bewunderung*** [13, с. 42]. – Ніхто тоді не залишав таку дитину в сім'ї, можливо, це навіть було заборонено, але ніхто в будинку не дозволяв собі про це розводитися, з **боязні чи поваги** [7, с. 33];

б) уявне емотивне значення – реальне інтенсивне емотивне значення

*Die Beine wurden immer krummer und die Füße flacher, so flach wie bei den Schwänen, sagte meine Mutter, als glaubte sie gleichzeitig an Darwins Evolution und Ovids Metamorphosen und als **wäre sie alarmiert**, was nun aus mir werden wird* [13, с. 68]. – Ноги все криві шали, а стопи пласкі шали, ставали пласкі, як у лебедів, казала мама, мовби водночас вірила і в Дарвінову еволюцію, і в Овідієві метаморфози й при цьому **страшенно переймався** тим, що з мене виросте [7, с. 53];

в) інтенсивне емотивне значення – емотивне значення

*Aber vielleicht ist Wladimir auch **an nichts schuld*** [13, с. 202]. – Втім, може Володимир і **невинен** [7, с. 152];

г) емотивне значення – інтенсивне емотивне значення

Es tut mir leid! [13, с. 265]. – Мені **дуже прикро!** [7, с. 199];

г) дія, спрямована на об'єкт (носія емоційного стану) – початок дії, спрямований на суб'єкт (носія емоційного стану)

*Wir **lächelten unsicher*** [13, с. 255]. – Ми невпевнено **зауспіхалися** [7, с. 192];

7) граматичними замінами

а) форми числа

однина – множина

*Adolf bestätigte meine **Befürchtung**, dass ich keine Macht über die Vergangenheit habe, sie lebt, wie sie will, sie schafft es nur nicht zu sterben* [13, с. 133]. – Адольф підтвердив мої **побоювання**, що я не володію минулим, воно живе, як йому хочеться, ось тільки вмерти воно не може [7, с. 101];

б) форми часу

простий минулий час – теперішній час

*Mira **freute sich** wie ein Kind* [13, с. 120]. – Міра **тішиться**, як дитя [7, с. 91];

в) порядку частин речення + додавання лексем (соматизмів)

*Ohne zu **blinzeln**, schauten sie uns an, wir sahen viel zu städtisch aus, Anti-Datscha und fremd* [13, с. 236]. – Вони дивились на нас, **витріщивши очі**, ми були надто міські, антидачки й чужинці [7, с. 177–178];

8) описовим перефразуванням

*Botschafter Herbert von Dirksen war vor allem über die **Schuldzuweisungen** an Polen besorgt, die durch die sowjetische Presse flackerten und von deutschen kommunistischen Zeitungen übernommen wurden* [13, с. 154]. – Посол Герберт фон Дірксен занепокоєний передусім тим, що **провину намагаються звалити** на Польщу, бо такими інсинуаціями рясніє радянська преса, і їх підхопили й німецькі комуністичні газети [7, с. 116–117];

9) генералізацією

*Mir reichte schon die Vorstellung, ins Archiv der Lubjanka gehen zu müssen, um von einer **Urangst überwältigt** zu werden* [13, с. 149]. – Мені вистачало одного вже уявлення про те, що я заходжу в архів Лубянки, аби мене затопив **первинний страх** [7, с. 113];

10) опущенням частини речення, що містить конотативи

*Wir waren glücklich, und alles in mir widersetzte sich dem Satz, den uns Lew Tolstoj vererbt hat, dass die glücklichen Familien sich ähnelten in ihrem Glück, und nur die unglücklichen einzigartig sind, ein Satz, der uns in die Falle lockte und den Hang zum **Unglück** weckte, als wäre nur das Unglück*

der Rede wert, das Glück aber leer [13, с. 20]. – Ми були щасливі, й усе суперечило реченню, яке передав нам у спадок Лев Толстой, що всі щасливі сім'ї однакові у своєму щасті, й тільки нещасливі неповторні, речення, яке заманювало нас у пастку, так ніби лише **нещастя** варте уваги, а щастя порожнє [7, с. 17];

11) опушенням одного з конотативів парної сполуки

Sie hängen irgendwo, und manchmal gleiten sie ganz nah heran, und Du beschreibst sie theoretisch (ich kann nicht einmal das), aber Du kannst diesen Schrecken und das Grauen ihrer Anwesenheit nicht wiedergeben, weil wiederzugeben bedeutet, es anzuerkennen und in sich einzulassen [13, с. 174]. – Вони десь зависають, а іноді ковзають зовсім близько, і Ти описуєш їх риторично (я навіть цього не вмю), але не можеш передати **жаху** й їхньої присутності, бо відтворити означає визнати й впустити в себе [7, с. 131];

12) конкретизацією

Denn es ist unwichtig, wer man ist und ob man hier eigene Toten zu beklagen hat – oder wünschte er sich, dass es unwichtig sei? – für ihn war es eine Frage des Anstands [13, с. 184]. – Бо неважливо, хто ти й чи **сумуєш** за своїми небіжчиками – чи, може, він так собі бажав, аби то було неважливо? – для нього це було питання порядності [7, с. 140];

13) цілісним перетворенням емотивного висловлення

Sie war besorgt, alarmiert und kränklich, und ich wusste, dass sie schon immer besorgt, alarmiert und kränklich war, nicht erst nach dem Krieg, sondern auch schon vorher [13, с. 195]. – Вона була стурбована, стривожена й хворобливо образлива, і то не тільки після війни, а ще раніше [7, с. 148];

14) стилістичною нейтралізацією

Alle waren von Lidas Satz erschüttert, es war ein Hauch von dort, und sie verstanden, dass Lida aufgab, aber gleichzeitig hatte sie eine Wahl getroffen, sie wollte gehen, so wie auch Anna eine Wahl getroffen hatte, als sie in Kiev blieb [13, с. 198]. – Всі **були вражені** цим Лідиним реченням, то був подих звідти, й вони розуміли, що Ліда здалась, та водночас і зробила вибір, вона хотіла

піти, так як і Анна зробила свій вибір, залишившись в Києві [7, с. 150];

15) антонімією + додаванням модальних дієслів
Ich staunte über meine Arbeit, meine Zauberei [13, с. 245]. – Я й сама **не могла надивуватися** своїй праці, своїм чарам [7, с. 184];

16) антонімією + лексико-семантичною заміною (емотивне значення – темпоральне значення)

Ich freute mich über seine lebende Erscheinung, die überraschende mozartische Note [13, с. 266]. – Мене тішить його жваве ество, **неждано** моцартівська нота [7, с. 200];

17) стилістичною спеціалізацією

Eine alte Dame staunt über mich und meine Gerätschaften, über das Netzwerkgerät, das mir den Weg zeigen soll, über mein iPhone mit seinen von mir nie erlernten Funktionen, die Kopfhörer und die Kabel in verschiedenen Farben aus verschiedenen Epochen, die ich vergeblich miteinander zu verbinden versuche – dieses Konglomerat, dieser Krake, dieses Netz, das mich voranbringen soll, fesselt mich an Händen und Füßen [13, с. 260]. – Якась старша пані **чудується** з моєї апаратури, з мого навігатора, який має вказувати мені дорогу, з мого айфону з його так і не опанованими мною функціями, з навушників і кабелів різного кольору й з різних епох, які я марно намагаюся з'єднати – цей конгломерат, цей спрут, це павутиння, яке повинне просунути мене вперед, спутує мене по руках і ногах [7, с. 196].

3. Висновки

Проведений аналіз дає змогу стверджувати той факт, що прийоми відтворення німецької емотивної лексики українською мовою релевантні теоретично можливим і прийомам, що виходять за межі теоретично можливих. З-поміж теоретично можливих прийомів перекладу виділяються регулярні (словникові) відповідники й нерегулярні (контекстуальні та поняттєві заміни). Прийоми, що виходять за межі теоретично можливих, зводяться до нівелювання емотивного контексту або емотивного значення лексеми в лінгвістичному контексті, ігнорування графічного виділення емотивної лексики, а також комбінування граматичних (зміна порядку частин речення) і лексичних (додавання соматизмів) трансформацій, антонімічного перекладу з додаванням модальних дієслів або лексико-семантичних замі.

Перспектива подальших наукових пошуків убагацькується у розширенні матеріалу та об'єктів дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бродовська В.Й. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові / Бродовська В.Й., Патрик І.П., Яблонко В.Я. – К. : Видавничий дім «Професіонал», 2005. – 224 с.
2. Кириленко Т.С. Психологія: емоційна сфера особистості : навч. посібник / Т.С. Кириленко. – К. : Либідь, 2007. – 256 с.
3. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту : навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / М. Крупа. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. – 416 с.
4. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту : учеб. пособие [для студ. пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностр. яз.»] / В.А. Кухаренко. – 2-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.
5. Латинско-русский словарь / [сост. А.М. Малинин]. – М. : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1961. – 764 с.
6. Новий тлумачний словник української мови : У трьох томах / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. – К. : АКОНІТ, 2003. – Т. 1 : А–К. – 928 с.
7. Петровська К. Мабуть Естер: [Історії] / К. Петровська ; [пер. з нім. Ю. Прохаська]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2015. – 228 с.
8. Психологічний словник / [за ред. В.І. Войтка]. – К. : Вища школа, 1982. – 216 с.
9. Радчук В. На жертівнику мистецтва / В. Радчук // «Хай слово мовлене інакше...» : Статті з теорії, критики та історії художнього перекладу / [упоряд. В. Коптілов]. – К. : Дніпро, 1982. – С. 19–40.
10. Рихло П. Нетлінне дерево роду / П. Рихло // К. Петровська Мабуть Естер ; [пер. з нім. Ю. Прохаська]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2015. – С. 217–224.
11. Семотюк О.П. Сучасний словник іншомовних слів / О.П. Семотюк. – Х. : Ранок, 2008. – 688 с.
12. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский. – М. : ЛКИ, 2008. – 208 с.
13. Petrowskaja K. Vielleicht Ester : [Geschichten] / K. Petrowskaja. – Berlin : Suhrkamp, 2015. – 288 S.
14. WAHRIG. Wörterbuch der deutschen Sprache / [von R. Wahrig-Burfeind]. – München : dtv, 2012. – 1152 S.

REFERENCES

- Brodovska, V.Y., Patrik, I.P., and Yablonko, V.Ya. (2005). *Tlumachny slovnyk psykholoichnykh terminiv v ukrainskij movi [Explanatory dictionary of psychological terms in the Ukrainian]*. Kyiv: Professional Publ.
- Krupa, M. (2005). *Lingvistichny analiz khudozhnogo tekstu [Linguistic analysis of artistic text]*. Ternopil: Textbooks and manuals Publ.
- Kukhareno, V.A. (1988). *Interpretatsiya teksta [Interpretation of text]*. Moscow: Enlightenment Publ.
- Kyrylenko, T.S. (2007). *Psykhologiya: emotsiyna sfera osobystostie [Psychology: emotional sphere of person]*. Kyiv: Swan Publ.
- Malinin, A.M. (ed). (1961). *Latinsko-russkiy slovar [Latin-Russian dictionary]*. Moscow: State Publ. of Foreign and National Dictionaries.
- Padchuk, V. (1982). *Na zhertovnyku mystetstva [On the altar of the art]*. In: V. Koptilov (ed.). «*Khai slovo movlene inakshe...*» [Let the word other say...]. Kyiv: Dnipro Publ., 19–40.
- Petrovska, K. (2015). *Mabut Ester: [Istorii] [Probably Ester: [Stories]]*. Cherniwtsi: Books – XXI Publ.
- Petrowskaja, K. (2015). *Vielleicht Ester: [Geschichten]*. Berlin: Suhrkamp Publ.
- Rykhlo, P. (2015). *Netlinne derevo rodu [The eternal tree of family]*. In: K. Petrovska *Mabut Ester: [Istorii] [Probably Ester: [Stories]]*. Cherniwtsi: Books – XXI Publ., pp. 217–224.
- Semotyuk, O.P. (2008). *Suchasny slovnyk inshomovnykh sliv [Modern foreign words dictionary]*. Kharkiv: Morning Publ.
- Shakhovskiy, V.I. (2008). *Kategorizatsiya emotsiy v leksiko-semanticheskoy sisteme yazyka [Categorization of emotions in the lexical-semantically language system]*. Moscow: LKI Publ.
- Wahrig-Burfeind, R. (ed.). (2012). *Wörterbuch der deutschen Sprache*. München: dtv.
- Yaremenko, V., and Slipushko, O. (ed.). (2003). *Novy tlumachny slovnyk ukrainskoi movy [New explanatory dictionary of the Ukrainian]*. Kyiv: Akonit Publ.